

EURÓPA KULTURÁLIS FŐVÁROSA – MIT TESZ A DOBÓ ISTVÁN VÁRMÚZEUM A VÁROS KULTURÁLIS ÉLETÉÉRT?

Szerző: Erdélyi Anita, művelődésszervező szak

Konzulens: Szabó Sándorné dr., főiskolai docens

(Pedagógiai, Pszichológiai, Közművelődési és Könyvtartudományi Szekcióban II. helyezés)

ELŐSZÓ

Egy múzeum munkájának tervezése, értékelése szempontjából fontos annak ismerete, hogy milyen rétegek, csoportok keresik fel a különböző kiállításokat, milyen a látogatók érdeklődési, foglalkozási, életkorbeli összetétele, így kutatásaim témája a látogatói vélemények vizsgálata köré csoportosult. A felméréseket a Dobó István Vármúzeumban végeztem.

A téma kiválasztásánál személyes indíttatás vezérelt. 2001 óta dolgozom az intézménynél, s 2005-től foglalkozom közművelődési feladatokkal. Munkám során szembesülök a látogatók érdeklődésével, véleményeivel, észrevételeivel, így további munkákhoz fontosnak tartottam a felmérések elkészítését.

Mindezek mellett „a téma azért fontos és aktuális, mert a múzeumi munka egy része – a kiállítások és a hozzájuk kapcsolódó kiadványok, a tárlatvezetés, múzeumi foglalkozás - a múzeumlátogató közönségnek szól. Ezért a múzeumok igyekeznek látogatóik felé fordulni és eleget tenni érdeklődési körüknek. A múzeumok, kiállító intézmények tevékenységének egyik minősítő mutatója a látogatók száma, annak alakulása, megoszlása.¹⁰⁹ Ezekén túl a folyamatos vizsgálat azért is fontos, mert a múzeumok az 1980-as 1990-es években gazdasági válságon mentek keresztül, aminek következtében a látogatók száma visszaesett. E tendencia megállításához új módszerek kialakítására, a tevékenységek átszervezésére volt szükség. Így egyre nagyobb szerepe lett a programközpontú szemléletnek és szolgáltatásnak.

EURÓPA KULTURÁLIS FŐVÁROSA

„Európa Kulturális Fővárosa egy város, melyet évenként választ ki az Európai Unió a tagállamok városai közül. A cím egy évre szól, ezalatt az idő alatt a városnak lehetősége nyílik megmutatni kultúráját.”¹¹⁰

Az Európa Kulturális Városa programot - mely a Kultúra 2000 keretprogramon belül kerül megvalósításra - Melina Mercouri görög kulturális miniszter indította el. Célja, hogy az európaiakat közelebb hozza egymáshoz. Ennek módja, ha a népek megismerik egymás kultúráját. Erre alkalmas adhat ha egy régió a figyelem középpontjába kerül. Évenként újabb és újabb nagyvárosokat választanak ki a kulturális események házigazdájává, így más tagországok számára betekintést engednek kultúrájukba.

Az Európa Kulturális Városa Programot 1999-ben átnevezték Európa Kulturális Fővárosára. 2005. évtől kezdődően nem egy, hanem két kulturális fővárost választanak. Egyiket a 2004-

¹⁰⁹ PAPPNÉ Mészáros Johanna: 1999 177 o.

¹¹⁰ www.wikipedia.org/wiki/Európa_Kulturális_Fővárosa

ben, másikat a már korábban csatlakozott országok közül. A 2010-es kulturális fővárosok egyikét Magyarország, másikat Németország városai közül választják ki.

A Kulturális Főváros Program hosszú távú fejlesztésekről, a városok részbeni, vagy teljes átalakulásáról, új lehetőségekről szól.

A cím elnyerésére a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma kétfordulós pályázatot írt ki. A felhívásra tizenegy város (Budapest, Debrecen, Eger, Győr, Kaposvár, Kecskemét, Miskolc, Pécs, Sopron, Székesfehérvár, Veszprém) önkormányzata nyújtotta be pályázatát. A bírálatot követően a második fordulóra hét város jutott tovább: Budapest, Debrecen, Eger, Győr, Miskolc, Pécs és Sopron.

Ma már tudjuk, 2010-ben Pécs lesz Európa Kulturális Fővárosa. A zsűri döntését azzal indokolta, hogy a „pécsi pályamunka veszi legkomolyabban a kulturális alapú városfejlesztés kritériumát. A „Balkán kapuja” koncepció korrekt módon ismeri fel és használja ki a Magyarország geopolitikai helyzetéből adódó lehetőségeket, ebből fakadóan az európai kontextusban továbbra is ebben a pályázatban a legerősebb és a legérzékenyebben kimunkált.”¹¹¹

Annak ellenére, hogy nem Eger nyerte el a Kulturális Főváros címet, a pályázat mégis eredményes a város számára, mert számba vette a lehetőségeket. A pályázat révén számtalan ötlet, terv született, melyek megvalósítása esetén óriási fejlődés várható a városban.

Az alábbiakban a teljesség igénye nélkül bemutatok néhány, az egri pályázatban szereplő tervet, megvalósításra váró ötletet. A dolgozat témájából adódóan azokat a projekteket választottam ki, amik valamilyen módon kapcsolódnak az egri vár történetéhez ill. munkájához.

A pályázat kiemelt programja a *Kepes projekt*, melyet a belvárosban található volt zsinagóga épületében hoznának létre. A cél egy új, vizuális Kepes központ létrehozása. Ez a központ nemcsak az életmű bemutatására szolgálna, hanem a vizuális kultúra népszerűsítésére is. A központ teret enged a kísérletezésnek pl. a holografikus és lézer alkotások létrehozásában. Fontos szerepet kap az oktatás is, melynek módszere alapelemekre bontva mutatja be a vizuális nyelvet mind a gyerekeknek, mind a tanulni vágyóknak. A kutatás és oktatás mellett az új központ helyet biztosít különféle rendezvények számára is. Ezekben a lehetőségeken túlmenően szükség van közérthetőbb programok megszervezésére is, amik közül a legszámottevőbb a hang- és fényjáték, ami az egri várból indul, de felöleli az egész várost. E francia eredetű műfajban a látványszínház, rock-koncertek, hangjátékok, tűzijátékok elemei keverednek.

Jelen esetben történelmi játékról beszélünk. A résztvevők a várvédők szerepében, három stratégiai ponton (Varkoch-kapu, Gótikus Palota, Kálvária domb melletti terület) a vár történetének egy-egy szakaszát ismerhetik meg. Az 1552-es csata előtti időket, magát az ostromot és végezetül az ezt követő eseményeket. A kiválasztott helyszínek túl azon, hogy valamilyen szerepet játszottak a vár életében, a 60 perces séta állomásai is egyben. A vendégeket ugyan idegenvezető kísérné, de csak instrukciókat adna a helyszíneken, hiszen a főszerepet itt a hang és fényhatások kapják. Pl. robbanás zaja, térképek, szövegek vetítése a várfalra, a vár épületeinek egykori és jelenlegi állapotának egymásra vetítése. A sétát tűzijáték zárná.

A kétévente megrendezésre kerülő Országos Akvarell Binnalé a város anyagi támogatásával és a Dobó István Vármúzeum szervezési, lebonyolítási, rendezési és kivitelezési feladatokat ellátó kollégáinak segítségével jön létre. A kiállításnak évek óta a Trinitárius templom ad helyet, ugyanis nagy falfelületei és belső terei nagyméretű képek és hangversenyek számára is alkalmas. Így tervként szerepel a templom belső tereinek átépítése, melynek megvalósulásával egy új színtér jönne létre Templom Galéria és hangversenytér

¹¹¹ www.index.hu/politika/belfold/kultfo1019

elnevezéssel, ahol még reprezentatívabb kiállítások, hangversenyek szervezésére lesz lehetőség. Ez az új tér helyet adhatna az Egri Szimfonikus Zenekarnak is.

A Trinitárius templomot 1771-ben szentelték fel, majd 1784-ben II. József császár feloszlatta a trinitárius rendet. Az épülethez tartozó kolostor szolgált laktanyaként, de az épületben működött színház, mozi és disco. Majd hosszú évekig üresen állt. Felújítása 1996-ban kezdődött meg, azóta kulturális célokat szolgál.

A vár és a török kor emlékei cím alatt találjuk az egri várról szóló terveket. Ez a rész a vár karbantartásáról, a kiállítások fejlesztéséről szól. Sikeres pályázat esetén bővítésre kerülne a Gótikus Püspöki Palota, melynek padlásterén Heves megye népművészetét bemutató kiállítás nyílna. A Provizori palota alatti pincerendszer helyreállítását követően az egri bor történetét bemutató tárlat létrehozására kerülne sor. Új állandó játékiállítás és régészeti kiállítás nyílna.

A pályázati kiírás egyik fő kritériuma volt a diákság, ifjúság bevonása az „európai cselekvésbe”. Ehhez segítséget a fiatalokhoz leginkább közel álló médiumok (tv, internet) nyújtanak. A terv egy nemzetközi televíziós kalandjáték megszervezése. Erre jó alkalom a Dobó István Vármúzeum szervezésében 1996-tól megrendezésre kerülő Végvári Vigasságok. A játékban, mely a vitézségről és bátorságról szól, 7 város venne részt 10 fős csapatokkal. A sorozat 6 adásból áll, s ezek révén a nézők megismerhetik a városokat és segíthetnek a feladatok végrehajtásában a játékosoknak. Az adások körkapcsolással láthatók, és minden helyszínen ugyanazt a feladatot végzik.

A város és az Egri csillagok könyv népszerűsítése érdekében Jumurdzsák Gyűrűje címmel egy interaktív film és kalandjáték megszületését tervezik. A játékos a főhős szemével látja az eseményeket, és ezeket döntései révén maga irányítja. A főhős egy múltbeli eseménybe csöppen, nyomozásba kezd, és a szálak Gárdonyi Gézához, a regényhez, Jumurdzsákhoz, és Egerhez vezetnek. A kaland során a játékos megismeri a város történetét. A projektet Pierrot és fejlesztőcsapata készíti el. (A kalandjáték DVD változata megjelent.)

A regionális várprogramban azok a települések vesznek részt, akik az idegenforgalom szempontjából jelentős várral rendelkeznek (Boldogkőváralja, Cserépváralja, Eger, a szlovákiai Fülek, Füzér, Hollókő, Kisnána, Diósgyőr, Ónod, Regéc, Salgótarján, Sárospatak, Sirok, Szerencs) A várak fejlesztése egyrészt hatással lesz a várak környékének falusi turizmusára, másrészt biztosítható a turizmus fejlődése a jövőre nézve. További cél, hogy a várak bemutassák a települések történelmét és kultúráját.

Miért vett részt Eger az Európai Kulturális Fővárosa pályázaton? Mert ezer év alatt ezer érvet gyűjtött össze: gazdag kulturális örökségekben (vár, barokk műemlékek, egyházi kultúra, török kor építészeti emlékei); az Eszterházy Károly Főiskola nem csak tudományos-oktatási bázisa, hanem kulturális-szellemi centruma is a régiónak; a város nemzetközi és testvérvárosi (pl. Kutna Hora, Pori, Macon) kapcsolatokkal; „kulturális nagykövetekkel rendelkezik” pl. Alexander Bródy, Kepes György. A kortárs művészet fellegvára: Gárdonyi Géza Színház, Egri Fesztivál Balett.

Az egri vár jelentősége

Eger épített műemlékei között egyik jelentős építmény az egri vár. Az államalapítás óta jelentős szerepet tölt be a város életében. Napjainkban a legfontosabb turisztikai értékek egyike, hiszen Gárdonyi Géza Egri csillagok című regényével nemcsak önmagának, hanem az egri várnak is hírnevet szerzett. A könyv nagyban hozzájárult ahhoz,

hogy az egeri diadal a nemzettudat része, a hősiesség helytállás szimbóluma lett, így a vár iránti érdeklődés napjainkra sem szűnt meg.

Első királyunk, Szent István 1001 és 1009 között alapított püspökséget Egerben. Ennek bizonyítéka: IV. Béla király 1261-ből származó oklevele. Az első székesegyház valószínű a 11. század végén készült el. A székesegyház újjáépítésére a román stílus, majd a 14. századi bővítésére a gótika idején került sor.

Püspökeink nagy hatást gyakoroltak környezetükre, jelentős szerepet töltek be a középkori kultúra és műveltség, a művészetek helyi terjesztésében. A templom köré lakóházak, egyházi épületek kerültek. Ezek az épületegyüttesek képezték az egykori városmagot. Ennek a fejlődésnek 1241-ben a tatárok pusztító hadjárata egy időre véget vetett. 1248-ban Lampert püspök IV. Béla királytól kapott engedélyt egy kővár építésére, ami az egyházi központ védelmére volt hivatott. Az egeri egyházfők koruk ízlésének megfelelően erősítették, fejlesztették a várat. Középkori fejlődésének csúcspontját, a XV. század második felére és a XVI. század első két évtizedére éri el. Ebben az időszakban épült (1475) a még ma is meglévő gótikus püspöki palota.

Buda eleste után a vár jelentőségét Perényi Péter, Magyarország királyi kancellárja ismerte fel. Úgy tartotta, hogy az egeri erődítmény lehet az egyetlen katonailag fontos erőd Kelet-Magyarország és a Felvidék oltalmában. Varkoch Tamást állította a vár élére. Varkoch parancsnoksága alatt a középkori lovagvár végvárrá alakult. Megkezdődött a falak magasságának a csökkentése és vastagságának növelése. A várat két részre osztották, külső és belső várra. A Perényi –Varkoch korszak döntőnek bizonyult a vár életében, hiszen ekkor teremtődött meg az egeri végvári vitézi élet.

Varkoch Tamástól 1548 augusztusában Dobó István és Zay Ferenc vette át az egeri vár parancsnokságát, s ezzel megkezdődik az erődítmény legjelentősebb korszaka. Dobó folytatta a Varkoch által elkezdett várkorszerűsítő munkálatokat, lehetőségeihez képest feltöltötte a várórság létszámát, s gondoskodott a vár fegyverkészletéről is. Szeptemberre sikerült egy védhető erődítményt kialakítania.

A szolnoki vár augusztus 4-én esett el. Ez biztos utat nyitott az oszmán haderőnek Eger irányába.

1552. szeptember 17-én kezdetét vette az ostrom. A védősereg létszáma kb. 2000 fő. Ezzel szemben 60-80 ezer fős török sereg állt. A küzdelem 38 napon át tartott, s török vereséggel ért véget. Hosszú időn keresztül ez volt az első igazi egyértelmű győzelem egy török főszereg ellen. Egész Európa a győzelemről beszélt. A győzelem jelentőségét az adja, hogy az egeri vár a középkorban egy nagy kiterjedésű várnak számított, és sikeres megvédéséhez legalább 5000 főre lett volna szükség. Dobónak a fele sem állt rendelkezésre. Az első hiteles beszámolót Tinódi Lantos Sebestyén írta meg.

Az ostromot követően Dobó ismét munkához látott, de az újjáépítéshez és helyreállításához nem kapott semmilyen segítséget, így Mekcsey Istvánnal együtt 1552. novemberében felmentésüket kérték tisztségeik alól. Ezt követően Bornemissza Gergely lett a vár kapitánya. Parancsnoksága idején megkezdte a vár helyreállítási munkálatait. Még ekkor megépült a saját tervei alapján készült bástya, amit már akkor is Bornemissza bástya néven emlegettek. Várkapitánysága rövid ideig tartott, mert egy portya során elfogták, börtönbe vetették, majd felakasztották.

A vár korszerűsítése Ottavio Baldigara nevéhez fűződik, ő tervezi az új-olasz típusú bástyákat. Utódja Christophoro Stella lett.

1596-ban újabb török támadás éri a várat. Ekkor Nyáry Pál a vár kapitánya, s az erődítményt 7000 fős zsoldos hadsereg védi. Az ostrom 1596. szeptember 24-én vette kezdetét, de két hét után a vár elesett. A külső részt a törökök elfoglalták, a belsőt önként adták meg a katonák. Eger sorsa megpecsételődött, 91 évig volt török uralom alatt. Ennek „nyomát” őrzi a vár bejáratánál lévő kapuvédő bástya (barbakán), minaret, Arnaut pasa és Valide Szultána fürdője. A város a megszállás alól 1687. december 17-én szabadult fel.

A török veszély elmúltával a bécsi udvari haditanács 18 magyarországi vár megsemmisítését rendelte el. Ezt a magas fenntartási költségekkel indokolták. 1702-ben a külső várat felrobbantották.

Az egri vár katonai jelentőséggel a Rákóczi szabadságharc idején bírt. Ezt követően 1957-ig laktanya működött a vár falai között.

A Dobó István Vármúzeum története

A mai múzeum szervezése 1949-ben, gyakorlati megvalósítása már az 1920-as években megindult. De, az igazi lehetőséget az „egri múzeumi fejlesztés számára”¹¹². az 1957-es év jelentette, amikor a honvédség kivonult a várból. „Ugyanis a Honvédelmi Minisztérium a Városi Tanács kezelésébe adta át az egri vár egész területét, a benne levő épületekkel együtt, a Tanács pedig átadta a Művelődésügyi Minisztériumnak azzal, hogy a múzeum céljára használja fel. Így a múzeum 1957 utolsó hónapjaiban a Butler-házból a várba költözött, s ezzel történetében új korszak kezdődött.”¹¹³ A várba költözéssel kapta az intézmény 1958-ban a Dobó István Vármúzeum nevet.

1957-58-ban az országos Műemléki Felügyelőség irányításával megkezdődött a gótikus püspöki palota helyreállítása, amelyet később más objektumok rekonstrukciója követett. 1958-ban sorra nyíltak meg az állandó kiállítások: az Egri Képtár, a természettudományi és néprajzi kiállítás, de látogathatók voltak a kazamaták és a kaszárnyatermek is. 1965-ben nyílt meg a gótikus püspöki palota emeleti termeiben a vár és a város történetét bemutató állandó kiállítás és a földszinten a Hősök terme Dobó István síremlékének a Setét kapuból ide hozott fedőlapjával. Az 1970-es, 80-as években látványos eredmények születtek az egri vár rekonstrukciójában (Dobó bástya, nyugati várfal stb.), de felújították a Gárdonyi emlékházat is. Egységes terv alapján a történelmi környezetbe illő kültéri elemek (lámpák, padok, információs táblák) készültek, ágyúmasolatok kerültek a vár több pontjára. Díszkutat és nemzeti zászlót állított a múzeum. Sorra megújultak a vármúzeum állandó kiállításai, de új állandó tárlat került a nagypincébe (Kivégzés, tortúra és megszegyenítés a régi Magyarországon - 1986). Időszaki kiállítás és múzeumi órák tartására alkalmas termek nyíltak a gótikus palota földszintjén. A közművelődési munka kiszélesedett, óvodások és általános iskolások számára tartottak foglalkozást a múzeumpedagógusok.

Az 1980-1990-es években a múzeumok komoly gazdasági válságon mentek keresztül, így ebben az időben jelentős mértékben visszaesett a látogatók száma. Ezért a múzeumok kénytelenek voltak tevékenységeik átszervezésére, és a látogatók növelése érdekében új módszerek kialakítására. Egyre fontosabbá vált a programközpontú szolgáltatás, illetve szemlélet, s az egykori zárt múzeumoknak egyre nyitottabbá kellett válniuk.

Ma már megfigyelhető, hogy a múzeumok a közönséggel sokkal kiterjedtebb, több szálon szövődő kapcsolatban állnak, mint korábban.¹¹⁴

A múzeumi közművelődés meghatározó területei egykor az állandó és időszaki kiállítások voltak, de napjainkban sokkal átfogóbb tevékenységet kell végezniük. Nem elég a szaktudásra, a múlt emlékeire alapozni. Emellett figyelemfelkeltővé, életszerűvé kell tenni a gyűjteményekben őrzött tárgyakat. Közelebb kell hozni, illetve kézzelfoghatóbbá kell tenni a

¹¹² PETERCSÁK Tivadar 2002 90-93 o.

¹¹³ DERCSÉNYI Dezső-VOIT Pál 1972 171 o.

¹¹⁴ Fejős Zoltán: 2000 238 o.

múltat az emberek számára. Fontos, hogy valamilyen formában részesei lehessenek az akkori kornak. Pl. működés közben láthassanak, esetleg ki is próbálhassanak egy fegyvert, magukra ölthessék a kor ruházatát, makettek segítsék adott kor építményeinek az elképzését.

Ezért intézményünk a vár történelmi hagyományait a kiállítások mellett az alábbi programokkal is igyekszik feleleveníteni, a turisták számára vonzóvá tenni.

1996-tól minden év júliusában kerül megszervezésre a Végvári Vigasságok *Egerben* történelmi fesztivál, mely 2000-től kilenc napon keresztül idézi fel azokat a történelmi korszakokat, amikor az egi vár országos jelentőséggel bírt, így Szent István korától a Rákóczi-szabadságharcig. A korhű kosztümökbe öltözött szereplők Eger történelmi belvárosán keresztül vonulnak fel a várba.

„A zene és a táncok elengedhetetlen részei a történelmi hangulatnak. Ebben a műfajban nemcsak a magyar, hanem más népek zenei hagyományából is ízelítőt kapnak a vendégek.”¹¹⁵

„A várjátékok alatt két országos verseny is zajlik minden évben. Az egyik a katonai hagyományörző csoportok versenye, ahol az ország több pontjáról érkező haditorna csoportok mérik össze ügyességüket és erejüket. A másik a bástyamászó verseny. Itt képzett sziklamászók igyekeznek felmászni a Dobó-bástyán.”¹¹⁶

A keleti kultúrák napjai a vár török korát idézik. A keleti hastánc mellett, a program részeként a müezzín imára hívó éneke hangzik fel.

Az állandó témák mellett, minden évben valamilyen aktualitás is kiemelésre kerül. Ilyen volt pl. 2002-ben az 1552-es ostrom, 2003-ban a Rákóczi napok.

Az intézmény, szintén 1996-tól kínálja az általános iskola felső tagozatos diákjainak számára szünidei elfoglaltságot a tanév végétől egy hónapon át a Vártábor keretében.

A gyerekek négyszer egy hetes turnusban vehetnek részt a táborban. A turnusok hétfőtől péntekig tartanak, minden nap 8-16 óráig. A foglalkozásokat muzeológusok, gyűjteménykezelők, restaurátorok tartják és ismertetik meg a gyerekekkel a múzeum szakterületeit, gyűjteményeit. A gyerekek kézbe vehetik a tárgyakat, kipróbálhatják az eszközöket. Régészeti ásatáson vehetnek részt, fertálymesternek öltözhetnek, viaszból pecsétet nyomhatnak, lőhetnek íjjal, kódexet készíthetnek. A tábor témája évről évre változik. A záró napon vitézi küzdelmen vehetnek részt, ahol a csapatok egész heti tudásuk és

¹¹⁵VERES Gábor 2003 151 o.

¹¹⁶VERES Gábor 2003 151 o.

ügyességük révén mérik össze erejüket. A küzdelem végén a vitézzé avatási ceremóniára kerül sor ágyúlövés kíséretével.

A gótikus püspöki palota emeletén helyet kapó, az egri vár történetét bemutató első jelentősebb kiállítás 1965-ben nyílt meg. Az elmúlt idők folyamán több alkalommal felújították. Mai formájában 2001 augusztusától látogatható. A kiállítás rendezőit munkájuk elismeréseként Nívódíjjal jutalmazták. Az új tárlat a mai kor szemléletének megfelelően lett kialakítva, vagyis helyet kapott a látvány, az élményszerűség.

A kiállításon kronológiai sorrendben kísérhetjük figyelemmel a vár történetét, Szent István korától a Rákóczi szabadságharcig. Így az I. teremben annak a 10-11. századi keresztelőegyház maradványának makettje látható, mely a Szent István által alapított püspökséghez tartozott. Továbbhaladva a középkori életmódra utaló mesterségek tárgyait, szerszámait találjuk. Az egyik tárlóban a vár építését engedélyező oklevél másolata is kiállításra került. A kiállítás reneszánsz terme a vár történetének legfényesebb periódusát mutatja be, mely a korszak egri püspökeinek tevékenységét dicséri. A reneszánsz hangulatát idézik a díszpáncélok, kárpitok, ötvösmunkák, kerámiák és szobrok is. Az ostromterem a vár legismertebb korszakát eleveníti fel. A 16. század közepén az egykori püspöki vár végvárrá alakult, s a felvidéki bányavárosok védelmét biztosította. Makettek szemléltetik a vár 1552-es ostrom előtti állapotát, a Varkoch Tamás és Dobó István kapitánysága idején történt átépítéseket. Egy rekonstruált ágyúállás is helyet kapott ebben a teremben. Az ágyúállás egy bástya belsőt szimbolizál, amiben német és magyar tüzér látható, amint ágyúval lönek az ellenségre. A rekonstrukciót hang és fényhatások teszik élményszerűbbé.

Már az ostromot követően megkezdődött a vár helyreállítása és megerősítése, s ezeket a munkálatokat az 1570-es években olasz hadmérnökök végzik. Az általuk épített fülesbástyás védőrendszert makettek szemléltetik. Az Egertől 10 km-re fekvő Noszvaj község lebontott román kori templomának 17. századi kazettás festett famennyezete is megtekinthető itt.

Az 1596-os ostrom során a törökök elfoglalják a várat és a várost, s saját igényüknek megfelelően alakítják ki környezetüket. A templomokat mecsetté alakították, fürdőket létesítettek. Jelenlétükkel a keleti kereskedelem is megnőtt. A VI. terem ezt a korszakot idézi élénk.

A császári csapatok 1687-ben szabadítják fel a várost és a várat. Ez utóbbinak katonai jelentősége utoljára a Rákóczi szabadságharc idején volt. Ezt a korszakot magyar és osztrák fegyverek idézik, de látható a fejedelem portréja is.

A kiállítás zárásaként az ostromot megörökítő Egre csillagok c. film részletei tekinthetők meg, illetve számítógép segítségével barangolhatunk a vár 16. századi állapotát idéző programban.

2002-től október 17-e az Egri Vár Napja, ami a törökök 1552-es elvonulásához kapcsolódik, s a múzeum ezen a napon is számos programmal várja az érdeklődőket.

Az ostrom 450. évfordulója alkalmából 2002-ben a múzeum programsorozattal emlékezett meg. Ennek zárása volt az első alkalommal megrendezett október 17-i várnapi nap. A nyílt nap során a múzeumi kiállítások és a programok ingyenesen látogathatók. Olyan helyek is megtekinthetők, melyek egyébként zárva vannak a vendégforgalom előtt. Pl. Török kert, Imre király sírja. A gyerekek kézműves és múzeumi foglalkozásokon (üvegfestés, címerfestés, történelmi puzzle, memória játék) vehetnek részt, és különböző történelmi programokat (haditorna bemutató, koncert, bábelőadás, kézműves bemutatók) tekinthetnek meg. A rendezvényre az ország minden részéből érkeznek iskolai osztályok.

2002-ben a Dobó István Vármúzeum szakmai munkája elismeréseként elnyerte „Az év múzeuma 2001” kitüntető címet.

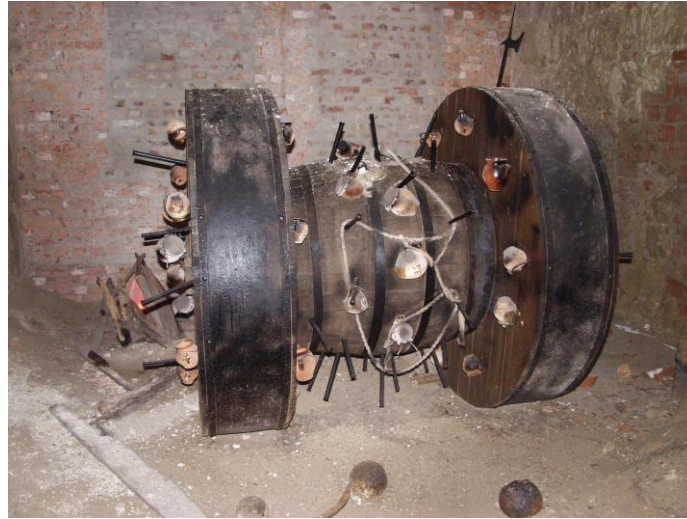
2002-től a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma által meghirdetett pályázat lehetőséget teremtett „látogatóbarát” beruházásokra. Ennek eredményeként 2005 márciusában a Dobó István Vármúzeumot, 100 000 fő feletti látogatottság kategóriában „Vendégbarát Múzeum” kitüntetéssel jutalmazták meg.

A „látogatóbarát beruházás” egyik elemeként vette kezdetét 2003. június 14-én az Őrségváltás. Az egykori várkapukban őrség figyelte az ellenség hadmozdulatait. Az őrség ruházata 16. századi végvári katonai viselet rekonstrukciója. Öltözetük fekete süvegből, dolmányból, fehér vászoningból, szűk posztónadrágból és bőrcsizmából áll. A felvezető őr rákfarkas sisakot, kacagányt, hadnagyi buzogányt, és tiszti szablyát visel. Az őrséggel a nyári hónapok hétvégéin 10-16 óra között találkozhatnak a vendégek, s a vár három pontján teljesítnek szolgálatot: a Varkoch-kapunál, a Hősök terménél, és a Kazamata lejárataánál. A váltás óránként történik, 18-19. századi vezényszavakra, mert a 16. századból erre vonatkozó adatok nem maradtak fenn. A 11 órai őrségváltás ágyúlövés kíséretével zajlik. Az őrök részére őrásátor is készült, ahol a katonák fa evőeszközökkel esznek és kocka-, illetve malomjátékkal játszanak.

A beruházás másik eleme a kazamatarendszer élményelemekkel való bővítése. A vár földalatti rendszerét szinte minden látogató megtekinti, ezért fontos volt az élményszerűbbé tétele. A kőtár, ágyútermek, földalatti folyosók vezetővel látogathatók. A csoportok az információs ponttól indulnak. A tárlatvezetők korabeli ruházatban vezetik a látogatókat. Öltözkük kivitelezése a korabeli leírásokra támaszkodik, de nem eredeti darabokat másolnak. A csoportok indulására a Musica Aulica Régizenei Együttes által játszott 16. századi reneszánsz zene hívja fel a figyelmet. A Setét kapuban került elhelyezésre a Bornemissza Gergely által készített tüzes kerék rekonstruált mása, ami a korabeli leírásoknak megfelelően készült el. Csuprokkal, puskacsövekkel, a kanócot jelképező kötéllel szerelték fel. A „kerék” távirányító segítségével hozható működésbe. Egykori működését hang-, fény- és füstelemek idézik fel.

A következő élményelem a kazamata rendszer földszinti ágyútermében elhelyezett működőképes ágyú. Ez szintén távirányító segítségével hozható működésbe. A földalatti folyosókon elhelyezett dob, illetve üst az egykori aknafigyelést idézi. Hallható a török katonák aknaásó munkazaja is. A csákányozás okozta rezgéseket elvezették a falak, és ettől a borsószemek rezegtek a dobon, az üstben pedig gyűrűzött a víz. Az 1596-os ostromban aknarobbanás történt. A folyosó végén hallható effekt erre az eseményre emlékezteti a látogatókat.

2004-től az egri vár idegenforgalmi hasznosítási programjának keretén belül „Vitézek ékes oskolája” címmel speciális múzeumi foglalkozások indultak felső tagozatos és középiskolás diákoknak. E foglalkozások megtartására a múzeum diákfoglalkoztató termében van lehetőség, mely szintén a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztérium által kiírt pályázatnak köszönhetően valósult meg.

A foglalkozások a következő témakörökhöz kapcsolódnak: végvári harcok kora, az 1552-es ostrom, Gárdonyi Géza munkássága, népi játékok stb. A foglalkozások témájától függően lehetőség nyílik korabeli ruhák és tárgymásolatok (kardok, puskák) felpróbálására, illetve kézbevitelére. Az osztályok egy-egy foglalkozásra az intézmény muzeológusai által készített tématerv segítségével tudnak bejelentkezni. A terem egyszerre 40 fő befogadására képes.

A „foglalkoztató” létrejötte azért fontos, mert ha jól, szakszerűen tanítjuk az ifjúságot és változatos programok tárházát kínáljuk számukra, a jövőre nézve potenciális látogatókká válhatnak, illetve pozitív élményeikre és emlékeikre alapozva másokat is a múzeum látogatására fognak majd ösztönözni.

A legkisebb gyermekekre is gondolva alakítottuk ki a gyermekjátszóteret, melyet a vár nyugati falán, Gárdonyi Géza sírja felé sétálva találunk meg. „A mives fa elemeket Császi Ferenc, a népművészet mestere és Nagy Ferenc fafaragók tervezték és készítették.”¹¹⁷

Szintén 2004-től indította útjára az intézmény újabb programsorozatát „Jeles napok a tavaszi és nyári ünnepkörben” címmel. A programok a húsvét, pünkösd és Szent Iván Nap ünnepéhez kapcsolódnak.

A húsvét ünnepe az utóbbi időben átalakult. A locsolkodás napját a családok kirándulással töltik. Ezen a napon a múzeumba is sokan ellátogatnak, így „*Hol a tojás, piros tojás?*” – *Húsvéthétfő a vármúzeumban* címmel a gyerekek részére kézműves foglalkozásokat tartunk, találkozhatnak a „húsvét állataival” (bárány, nyuszi), a bátrabbak meg is simogathatják őket.

„*Piros pünkösd napján*” is kézműves játszóházzal (üvegfestés tavaszi motívumokkal, ékszerkészítés, pünkösd király és királyné illetve pünkösd korona elkészítése) várjuk az érdeklődőket.

Intézményünk *Múzeumok Éjszakája Egerben* címmel, első vidéki helyszínként csatlakozott a Budapesten már nagy sikernek örvendő eseményhez.

A rendezvénysorozat ezen programja Szent Iván Napját jeleníti meg, így az est folyamán sor kerül a Szent Iván-i tűz meggyújtására, fáklyás felvonulásra, fáklyás kazamatavezetésre, táncházra, tűzzsonglőrök bemutatójára, kézműves foglalkozásra.

Ezen az éjszakán a vármúzeum kiállításai 20-24 óráig tartanak nyitva.

¹¹⁷ U.o. 161 o.

2004-től a Telekessy Patikamúzeumban Múzeumi Információs Pontot létesítettek, ahol az idelátogató vendégek megismerhetik a múzeum programjait és megvásárolhatják kiadványait.

A hely 1987 óta működik múzeumként. Telekessy István püspök nevét viseli. A jezsuiták az ő adományából alapították 1713-ban egykori rendházukban a patikát. Jelenlegi helyére 1900-ban került. A kiállításon Telekessy címerével ellátott patikaedényeket, és tölgyfából készült bútorzatot láthatunk.

2005. augusztus 31-én fejeződött be a Nemzeti Kutatási Fejlesztési Program keretében finanszírozott népművészeti kutatás, „Tradíció és Továbbélés” címmel. A program megvalósítását 2002 júliusában kezdték el és 16 részfeladatból állt. Az összegyűjtött adatokat számítógépes adatbázis, tanulmánykötet és kiállítások formájában tették közzé.

2005. november 5-én új értékkel gyarapodott a múzeum. Ekkor került sor a felújított Dobó bástya megnyitására. A felújítás két ütemben történt. Először az 1980-as évek második felében a bástya szerkezeti felújítása történt meg állami támogatással, majd 2002-2005 között a Széchenyi-terv keretében a belsőépítészeti munkákra került sor. A bástya három szintjén több mint 1000m² áll a múzeum rendelkezésére, ahol kiállítások, múzeumi rendezvények, konferenciák szervezésére nyílik lehetőség.

A bástya három szintre tagolódik. Az alsó két szint időszakos kiállítások megrendezésére szolgál. Jelenleg Péterváry István egri fegyvergyűjtő anyaga tekinthető meg „*A világ fegyverei - fegyverek világa*” címmel.

A tárlat a világ fegyvereiről igyekszik képet adni, közel hatvan ország több mint hatszáz tárgyának felhasználásával. Az alsó szinten Ausztrália, Amerika, Afrika és Ázsia fegyverei, a felső szinten európai fegyverek láthatók. Illusztrációs anyagok segítségével a fegyverek használatát és használójukat is bemutatják. A kiállítás 2007 december 31-ig tekinthető meg.

A harmadik szinten található a *bástya rendezvényterme*, mely tudományos konferenciák, vetélkedők, turisztikai programok helyszínének kiválóan alkalmas. A terem mobil válaszfalakkal kisebb egységekre bontható, mely több program egyidőben történő megrendezését biztosítja. A bástya nyitott terasza szabadtéri kiállítások, esti hangversenyek, fogadások számára egyaránt alkalmas.

A hely egyedi adottságát a több mint 50.000 éves édesvízi mészkő képződmények jelentik, s ennek figyelembevételével alakították ki a bástya belső tereit.

2006. március 13-án adták át a felújított Gárdonyi Géza Emlékmúzeumot, az író egykori lakóházát.

Szintén 2006. március 13-án került átadásra a kulturált vendégfogadás körülményeinek javítása érdekében nélkülözhetetlen, felújított közönségforgalmi vizesblokk

A programok mellett fontos szerepet töltenek be a kiállítások is, hiszen a múzeumok legértékesebb anyagaikat a több évre, évtizedre szóló tárlatokon tudják bemutatni. Az időszaki kiállítások egy aktuális esemény, feladat, külföldi múzeum megjelenítésében nyújtanak segítséget. Erre a Gótikus Palota földszinti termeiben van mód. Pl. Franciaországból „Párizsi divat”, a gyöngyösi Mátra Múzeum anyagából „A természet ritkaságai” címmel készült kiállítás.

A Dobó bástya átadásával újabb kiállítóterrel gazdagodott intézményünk, ahol hosszabb távra szóló időszaki tárlatok rendezésére van mód.

Állandó kiállításként kerül bemutatásra Az egri vár története, A kivégzés, tortúra, megszegyenítés eszközei a régi Magyarországon című kiállítás. Ez az igazságszolgáltatás történetét idézi a régi Magyarországról. A várban található Képtár hazánk egyik jelentős képzőművészeti gyűjteménye, mely németalföldi, itáliai, osztrák és magyar festményeket őriz. Tárlatvezetővel látogatható a vár egyik legrégebbi része a kazamata, a vár földalatti erődje és a Hősök terme, ahol Dobó István síremléke található.

*Az 1990-es évek közepétől
megjelennek a vállalkozók által
működtetett magánkiállítások.*

A vár Föld-bástyáján találjuk az Egri Csillagok Panoptikumot. A kiállításon az Egri csillagok szereplőinek viaszbábui láthatók. A jegyváltást követően lépcsősoron jutunk le a bástya belső terébe, ahol egy kovácmester és Gárdonyi Géza „köszönti” a vendégeket. Bentebb lépve Dobó István, Bornemissza Gergő, Vicuska, Jumurdzsák látható. Tőlük lépcső vezet egy föld alatti folyosóba, melyen végighaladva Török Bálint cellájába érkezünk vissza. Szemközt vele Szulejmán szultán alakja látható.

A gótikus palota nyugati végének pincéjében 1991-óta éremverde üzemel. A kiállításon régi és jelenleg is használt érmek láthatók. Emellett lehetőség van saját kezűleg emlékérmét készíteni, melyet régi éremverő eszközzel lehet megtenni.

A LÁTOGATÓI SZOKÁSOK ÉS VÉLEMÉNYEK KÉRDŐÍVES VIZSGÁLATAI

Az utóbbi években rendszeressé váltak a Dobó István Vármúzeumban a látogatói szokásokat, igényeket, véleményeket vizsgáló kérdőíves kutatások. Fontos, hogy az intézmény közvetlen visszajelzést kapjon munkájáról ebben a formában is látogatóitól. Ezt a célt szolgálták a 2003-, 2005. évben végzett kutatások is, amik egy-egy rövid időszakot öleltek csak át az intézmény életéből, de irányvonalat adtak látogatóink életkorbeli, foglalkozási, érdeklődési összetételére vonatkozóan, vagyis arra „kik látogatják” a múzeumot és hogyan vélekednek a látottakról.

Az elmúlt években két kutatást végeztem a Dobó István Vármúzeumban. Az elsőt 2003. július 21–augusztus 21, a másodikat 2005. június 25–augusztus 7 között. Ez az intervallum a nyári szabadságolások időszaka, így ezekben a hónapokban a családdal érkező vendégek száma a meghatározó.

Fő célom mindkét kutatás során az volt, hogy felmérjem, kik látogatják a múzeumot; milyen motivációkkal keresik fel a kiállításokat, ezt milyen előzetes információk alapján teszik; mi a személyes véleményük a látottakról (kiállítások, programok); milyen új programokat, kiállításokat néznének meg szívesen.

A felméréseket azoknak a látogatóknak a körében végeztem, akik az adott időszakban megfordultak intézményünkben. A vendégek körében az egyszerű mintavételes eljárást alkalmaztam, ezen belül is a csoportos mintavételt.

Ezt az eljárást azért találtam alkalmasnak a kutatásoknál, mert nincs meghatározva, hogy milyen életkorú, milyen szociális helyzetben lévő, milyen érdeklődési körű látogatók mondják el véleményüket. Így valószínű, hogy a lakosság minden rétege és korosztálya beleesik a megkérdezettek körébe.

A számszerűsíthető adatok begyűjtéséhez az írásbeli kikérdezés módszerét választottam, tehát kérdőívekkel dolgoztam.

A 2003. évi felmérés során ez elméletileg 500 db kérdőív kitöltését jelentette, melyből 221 db kérdőív született. Ebből 5 db nem volt használható, mert két fő töltött ki egy kérdőívet, így 215 db került feldolgozásra. 2005-ben ezek az adatok a következőképpen alakultak: 400 db kérdőív került szétosztásra a látogatók körében, melyből 189 db kérdőív született. Ebből 10 db nem volt használható, mert két fő töltött ki egy kérdőívet, vagy a kérdések túlnyomó többségére nem válaszoltak, így 179 db-ot dolgoztam fel. A két vizsgálat összesített adatai az alábbiak lettek: összesen 900 db kérdőív került kiosztásra, ebből 410 db kérdőívet töltöttek ki, melyből 15 db nem volt használható, így az alapsokaság 394 fő.

A kérdések legnagyobb része a zárt típusba tartozott. Természetesen nyitott kérdés is szerepelt a kérdőívekben, azért, hogy lehetővé tegyem a választ adóknak saját, személyes gondolataiknak kifejtését.

A kérdőívek főbb kérdéscsoportjai:

1. Demográfiai viszonyokat mérő kérdések

(a kérdések a látogatók összetételére vonatkoztak: nemükre, lakóhelyükre, életkorukra, foglalkozásukra, illetve iskolai végzettségükre).

2. A múzeumban található kiállításokra, programokra vonatkozó kérdések

(előzetes információk forrása, ismeri-e és mi a véleménye a múzeumban található kiállításokról, programokról)

3. Múzeumban látottak értékelése

(mit tapasztalt, mivel elégedett, hol találkozott hiányosságokkal).

Elméleteimet a megfigyelések által szerzett tapasztalatokra alapozva fogalmaztam meg, amihez leginkább a résztvevő megfigyelő módszert alkalmaztam.

A 2003-ban történt vizsgálat során a vendégek segítőkészebbek voltak, kevesebb elutasítást kaptam mint 2005-ben, de leghatásosabb módszernek mindkét évben az bizonyult,

amikor egy-egy vezetés végén kértem a látogatók segítségét a kérdőívek kitöltéséhez. Véleményem szerint ebben szerepet játszott a vezetés során kialakult személyes kontaktus is. Többször szembesültem azzal a problémával, hogy a vendégek azért nem tudtak a kérdésekre válaszolni, mert még nem tekintettek meg minden látnivalót. Azért, hogy ez ne okozzon gondot, a kitöltött kérdőívek leadására három helyet jelöltem meg. Bármelyik kiállítás, információs pont, pénztárak. Érdekességképpen megemlítem, hogy a kiállításokra egyáltalán nem adtak le kérdőíveket, az információs pontot és a pénztárakat (itt is főleg a déli kaput) részesítették előnyben a látogatók.

A minta torzíthat annak függvényében, ki töltötte ki a kérdőívet. A felmérések eredményei a kérdőívet kitöltők véleményét tükrözik, általánosításokra alkalmas, de lehetnek ettől eltérő vélemények is.

Kutatásaim a múzeumi látogatószám alakulásának hátterét vizsgálták és segítséget nyújtanak abban, hogy megtartsuk, és felmérve igényeiket növeljük az egri vár látogatottságát. Az intézmény további látogatóbarát fejlesztése elképzelhetetlen ezen vélemények elemzése, figyelembevétele nélkül.

A KUTATÁS ÖSSZEHASONLÍTHATÓ ÉS MÉRHETŐ ADATAI

1.) Kik látogatják a múzeumot?

Ezek a kérdések mindkét kutatás során a látogatók nemére, lakóhelyére, életkorára, iskolai végzettségére irányultak. Ezek közül az alábbi kérdéseket hasonlítom össze:

a.) életkor szerinti összehasonlítás

Az összesített adatok alapján elmondható, hogy a vizsgált időszakban a középkorosztály (30-59 év) fordult meg intézményünkben 56,6%-kal (223fő). Őket a fiatalabb generáció (15-29 év) követi 35,8%-kal, azaz 141 fővel. Elenyésző az általános iskolás (4,8%) és a 60 év és feletti (2,8%) megjelenése.

A középkorosztály és a fiatalabb generáció kimagasló arányának feltételezhető oka, hogy a felmérések a nyári szabadságolások idején történtek. Az általános iskolás korú gyermekek alacsony száma arra utalhat, hogy ez az időszak már a családi kirándulások ideje, és a kérdőívet valamelyik szülő töltötte ki.

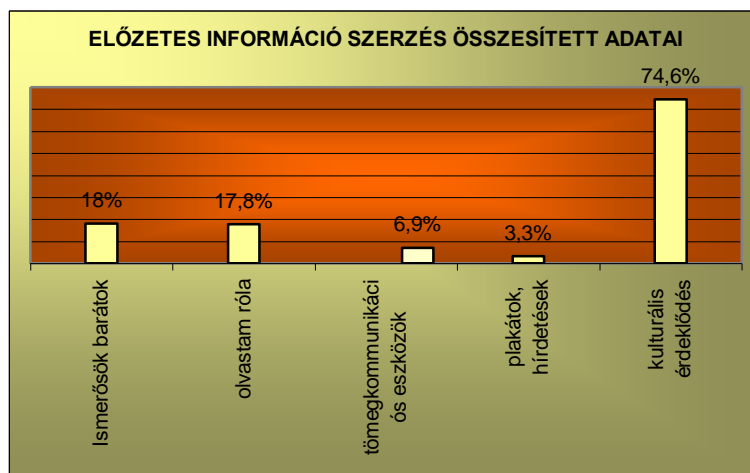
b.) iskolai végzettség szerinti összehasonlítás

Az iskolai végzettség tekintetében a sorrend teljesen azonos a vizsgált időszakokban. Mindkét alkalommal a legmagasabb végzettségű diplomások látogattak el a legtöbben. Ez 80-80 főt jelentett, azaz 37% illetve 44,7%-ot. (A százalékos eltérés a megkérdezettek létszámának különbözőségéből adódik). Őket a gimnáziumi érettségivel rendelkező (22,3%-22,9%) vendégek, majd a szakközépiskolát (15,8%-14,5%) végzettek követik. Tőlük 10-10 fővel vannak lemaradva azok, akik szakmunkás iskolába jártak (11%-8,9%). A sort a 8 általánost végzett (7,4%-6,2%) és a 8 általánosnál kevesebb (5,1%-3,4%) iskolai végzettséggel rendelkezők zárják. 2 fő nem adott választ és 1 fő nem értékelhető választ adott. Ez a válaszadók közötti mutató, de a teljes látogatók körében csak valószínűsíthető.

2.) Milyen előzetes információk alapján döntötte el, hogy meglátogatja múzeumunkat?

A két kutatás adataiból kiderül, hogy a kulturális érdeklődés fontos szerepet játszik a látogatók előzetes információszerzésében. 74,6% döntött ez alapján múzeumunk meglátogatása mellett. Ezt szinte azonos arányban követi az ismerősök, barátok által tett javaslatok (18%), és az olvasással szerzett ismeretek (17,8%). Előbbi az emberek közötti kapcsolatok fontosságát mutatja, utóbbi forrása lehet a regény, történelmi leírások, útikönyvek, újságcikkek. Tömegkommunikációs eszközök révén 6,9%, plakátok hirdetések révén 3,3% döntött intézményünk megtekintéséről.

Erre a kérdésre 32 fő két-, 3 fő három választ jelölt meg. 5 fő nem válaszolt.

3.) Mi játszott szerepet abban, hogy felkereste az egri várat?

A két felmérés eredményét vizsgálva elmondható, hogy a kérdőívet kitöltők döntésében a legnagyobb szerepet játszó tényezőt Gárdonyi Géza regénye jelenti (49%-34,6%). Addig amíg a 2003. évi felmérésben a rangsor következő helyén az 1552-es ostrom és győzelem áll 31%-kal, addig a 2005. évi vizsgálatban ezen a helyen az egyéb tényezők szerepelnek 21,8%-kal. A harmadik helyet 2003-ban az egyéb lehetőségek (21%), míg 2005-ben a Végvári Vigasságok történelmi fesztivál foglalja el (18,4%). Az eltérés a rangsor következő szintjén is tovább folytatódik. A 2003. évi kutatásnál a Végvári Vigasságok (18,4%), a 2005. évinél az 1552-es ostrom és győzelem (15,6%) áll. A sort mindkét esetben az „egy adott kiállítás” alternatívája zárja 0,5 illetve 2,8%-kal.

A két kutatás válaszait összesítve a következő eredményeket kaptuk:

168 fő (42,6%) jelölte meg döntési tényezőként Gárdonyi Géza regényét. Ezt az 1552-es ostrom és győzelem követi 24,1%-kal (95fő). A válaszadók 21,6%-a (85fő) jelölte meg az egyéb válaszlehetőséget. A múzeum történelmi fesztiválja, a Végvári Vigasságok a kérdőívet kitöltők 18%-nál (71fő) jelentett motiváló tényezőt. A sort az „egy adott kiállítás” zárja 1,5%-kal (6fő).

Igaz, hogy a két vizsgálat eredményeiben eltérés figyelhető meg, de az összesített adatok megerősítették azt a feltételezésünket, hogy az 1552-es ostrom és győzelme illetve Gárdonyi Géza regénye elválaszthatatlanul él együtt az emberek tudatában, s az olvasással szerzett élményeiket, illetve a filmen látottakat szeretnék összehasonlítani a valósággal.

Továbbá az a feltételezésünk is megerősítést nyert, mely szerint a kiállítások a látogatók tudatában nem jelentenek egyet az egri várral, ezért a látogatókat nem a kiállítások megtekintése ösztönzi elsősorban, hanem maga a vár.

Az egyéb döntési tényezők az összesítést követően az alábbiak szerint csoportosíthatók:

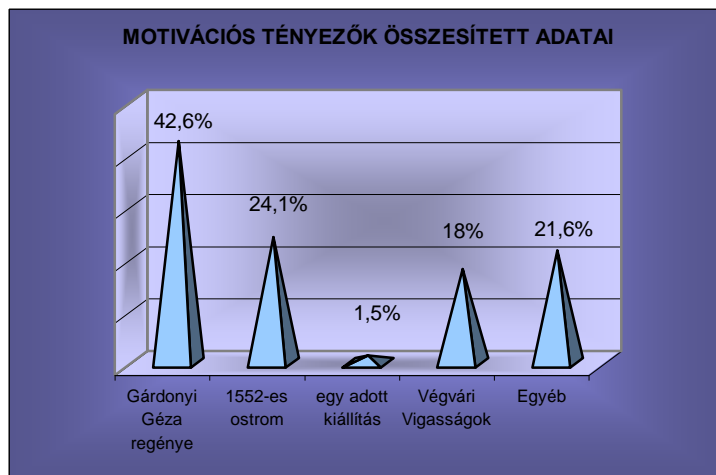
- korábbi élmények: „Régen jártam itt és tetszett már akkor is.” „Gyermekkori élmény” „Voltam már itt gyermekkoromban, szerettem volna megmutatni a családomnak” „Két

kiskorú gyermekemnek is megmutassam a várat.” „Mindig eljövök, ha itt vagyok” „Többször voltam nagyon tetszett” „Már sokszor jártam itt és kíváncsi voltam az új dolgokra. Mindig szerettem ide jönni”

- történelem, a vár mint történelmi emlékhely: „Betekintés a történelem egy szeletébe.” „A történelem az élet része” „A történelmi ismereteim bővítése.” „Magyarország történelmének fontos része az egri vár szerepe és ezt meg kell ismerni” „Eger egyik legfontosabb látványossága” „Nevezetességek, történelmi helyek megismerése” „A vár szerepe a magyarság történetében.” „Történelmi múltja miatt”
- nyaralás kirándulás, illetve kulturális érdeklődés – városnézés, kíváncsiság: „Nyaralás” „Itt töltöttem a nyaralásom” „Nyaralás” „Kirándulás”

A 2005-ben végzett felmérésben új motiváló tényezővel találkoztunk, a Múzeumok Hosszú Éjszakája elnevezésű rendezvényt. Ez a program 2004-ben került először megrendezésre a Dobó István Vármúzeumban, így ez a 2003-as kutatás során még nem jelentkezhetett. Másik új szempontként az emberek életében szerepet játszó baráti kapcsolatok kerültek előtérbe. („Baráti látogatás közös programja” „Egy barátnőmnek van a születésnapja, ez a kedvenc városom”.

Erre a kérdésre összesen 34 fő nem adott választ, 52 fő két- 8 fő három választ, 1 fő értékelhetetlen választ adott.

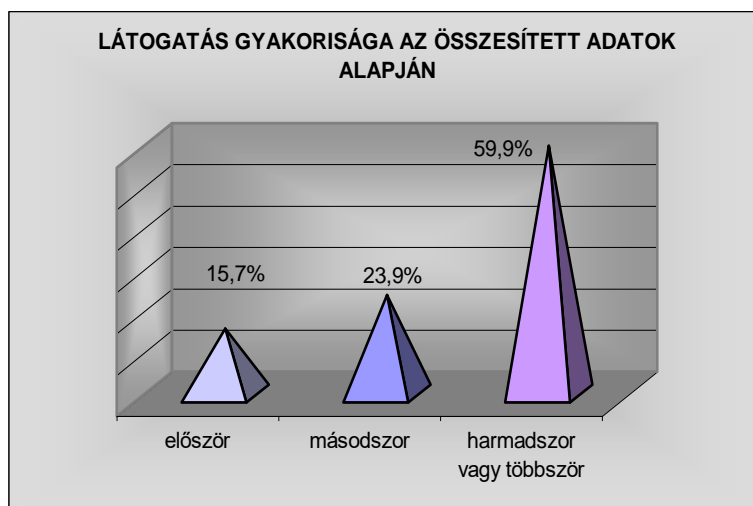

4.) Hány alkalommal járt már nálunk?

A vizsgálatok során kapott válaszokat összesítve kimagasló azoknak a vendégeknek a száma, akik háromszor vagy ennél többször jártak múzeumunkban. (236 fő, azaz 59,9%). Igaz annak okát, hogy mi miatt jöttek vissza a kutatások nem mérték, de valószínű ők azok a vendégek, akik előző látogatásaik alkalmával elégedetten távoztak.

A kollégák tapasztalatai –évekre visszamenőleg – azt bizonyítják, hogy egy magyar ember átlagban háromszor fordul meg a várban. Először diákként, majd szülőként, végül nagyszülőként, amikor unokáját hozza vissza. 94 fő (23,9%) azoknak a vendégeknek a száma, akik a „másodszor” lehetőséget jelölték meg. Voltak olyanok is, akik először látogattak el intézményünkbe. Ők a megkérdezettek 15,7%-át jelentik (62 fő).

Erre a kérdésre 2 fő (0,5%) nem válaszolt.

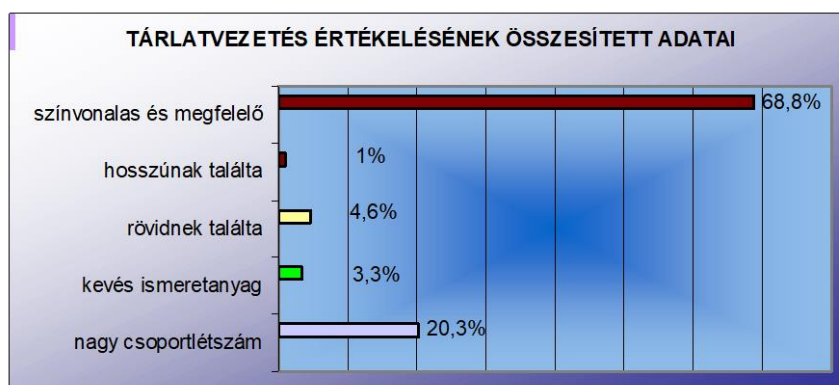

5.) Elégedett-e a tárlatvezetéssel?

Egy múzeum életében fontos szerepet töltenek be a tárlatvezetők, mert nagy segítséget jelenthetnek egy kiállítás megtekintésénél, összefüggésekre, különböző részletekre hívhatják fel a látogatók figyelmét. Intézményünkben három helyszínen történik tárlatvezetés: Hősök terme, Romterület, Kazamata. Így kíváncsiak voltunk arra, hogy erről a szolgáltatásunkról hogyan vélekednek vendégeink.

Mindkét kutatás során kiemelkedett azoknak a látogatóknak a száma, akik színvonalasnak és megfelelőnek ítélték a tárlatvezetést. Az összesített adatok alapján ez 68,9%-ot, azaz 271 főt jelent. A kérdőívet kitöltők 20,3%-a (80 fő) jelölte meg a nagy volt a csoportlétszám alternatívát. A nagy csoportlétszámok valószínűsíthető oka, hogy a séta során bárki csatlakozhat a vezetéshez. A létszámot a szervezés ideje alatt figyelemmel kísérjük, viszont a látogatót nem korlátozzuk szabad mozgásában. De a jövőben még jobban ügyelünk a csoportok létszámára.

Találkoztam olyan véleményekkel is mely szerint rövid a vezetési idő (4,6%). Ezzel szemben 4 fő hosszúnak találta ugyanezt az időtartamot. 3,3% kevésnek találta a kapott ismeretanyagot.

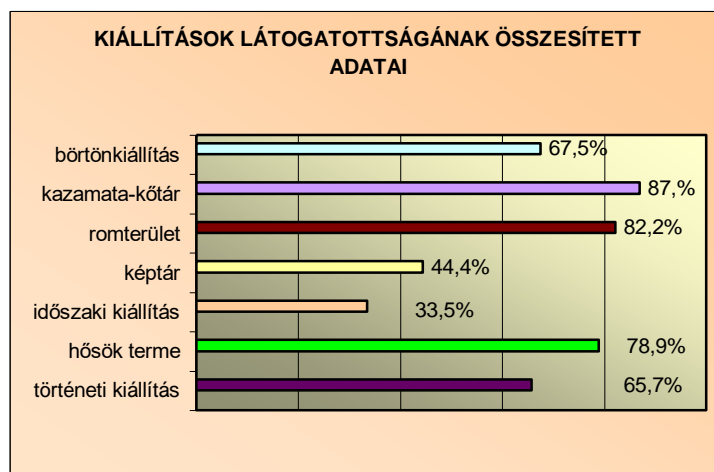

6.) Múzeumunkban az alábbi kiállítások és történeti emlékek tekinthetők meg. Kérem igennel vagy nemmel jelezze, hogy melyiket látta, majd sorszámozással jelölje fontossági sorrendben, hogy Önnek melyik tetszett a legjobban (5-nagyon tetszett, 1-nagyon nem tetszett)

Az összesített adatok után a következő eredmény született a kiállítások látogatottsága tekintetében. A vár egyik legrégebbi részére, a vár földalatti erődjére voltak leginkább kíváncsiak a kérdőívet kitöltő vendégek. Ez 343 főt, azaz 87%-ot jelent. A romterületet, mely a város életének a kezdetét jelenti 324 fő (82,2%) látta.

2002-ben ünnepeltük az 1552-es ostrom 450. évfordulóját, melyre sikerült Dobó István síremlékét összeállítani (eredeti fedőlap, másolati oldallapok), a termet felújítani. Ennek hatására a termet nemcsak kiállításaként, hanem kegyeleti helyként is látogatják. A kutatások időszakában a Hősök termét 311 fő (78,9%) kereste fel. E három kiállítás egymást követő sorrendiségének feltételezhető oka, hogy a tárlatvezetés a Hősök terme – Romterület - Kazamata útvonalon történik.

Annak ellenére, hogy a börtönkiállítás anyaga meglehetősen elborzasztó, mégis nagy számban keresik fel az emberek. Így a sorban a negyedik helyen a börtönkiállítás áll 266 fővel, azaz 67,5%-kal. A történeti kiállítás ötödik helye nagyon meglepő, hiszen a felújításra került kiállítás a kor követelményeit figyelembe véve, modern technikai eszközökkel van felszerelve. A kutatás időszakaiban a legkevésbé látogatott tárlatok a képtár, illetve az időszakos kiállítás.

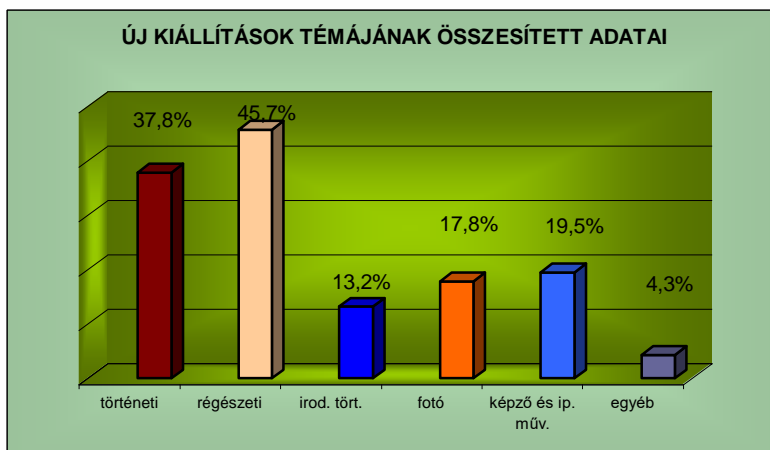

7.) Milyen témájú új kiállításokat szeretne látni?

Köztudott, hogy a magyarországi múzeumokban két kiállítási forma található: az állandó és az időszakos kiállítás. Mivel az előbbiek hosszú távra szólnak, így egy-egy időszakos kiállítás megrendezésével lehet és kell a rendszeresen múzeumot látogatók érdeklődését fenntartani és számukra mindig valami újat nyújtani. A tárlatok témájának kiválasztásában is figyelembe kell venni a vendégek véleményét, érdeklődési körét. Ez a kérdés ebben ad intézményünk számára segítséget.

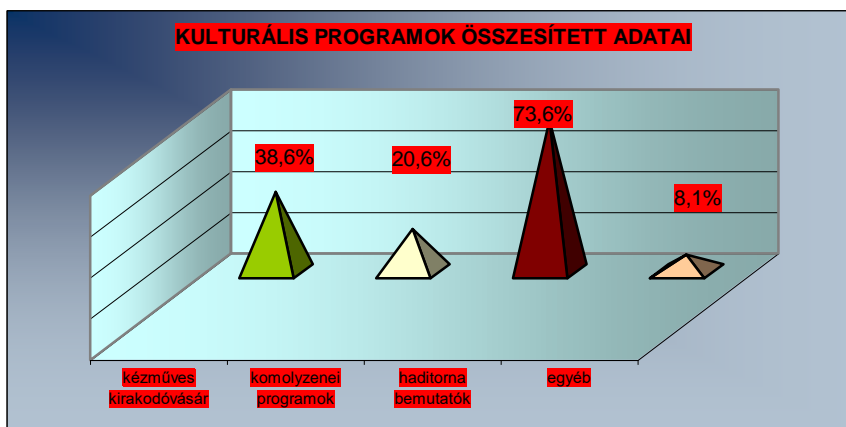
Legtöbben régészeti témájú kiállítást látnának szívesen. Ez 180 főt, azaz 45,7%-ot jelent. Ezt a történeti témájú tárlatok követik 37,8%-kal (49 fő). A következő helyeken hasonló arányban szerepelnek a képző és iparművészeti illetve fotó témájú tárlatok (19,5%-17,8%). 52 fő (13,2%) jelölte meg az irodalomtörténetet. A sort az egyéb kategória zárja 17fővel, azaz 4,3%-kal. A válaszok a következők voltak: építészeti, vallási, csata megjelenítése

számítógépen, mindennapi életről, fegyver kiállítás. A 2005. év során többen is ezt a válaszlehetőséget karikázták be, de nem írtak semmit.

8) Milyen egyéb kulturális programokat látna szívesen az egri várban?

Az előző kérdéshez hasonlóan ennél a kérdésnél is megegyezik a két vizsgálat sorrendisége az összesített adatokéval. A két kutatás között eltelt idő nem változtatott a kérdőívet kitöltők azon véleményén, mely szerint a haditorna bemutatókból látnának még többet. Ez az összesítést követően 290 főt, azaz 73,6%-ot jelent. Ezt a vásári hangulatot idéző kézműves kirakodóvásár követi 152 fővel, azaz 38,6%-kal. A komolyzenei programot 81 fő (20,6%) jelölte meg. Egyéb programként a színházi előadások ötlete, íjászati bemutató, íjászat kipróbálása merült fel. Mindezek mellett a zenei koncertek szerepeltek még.

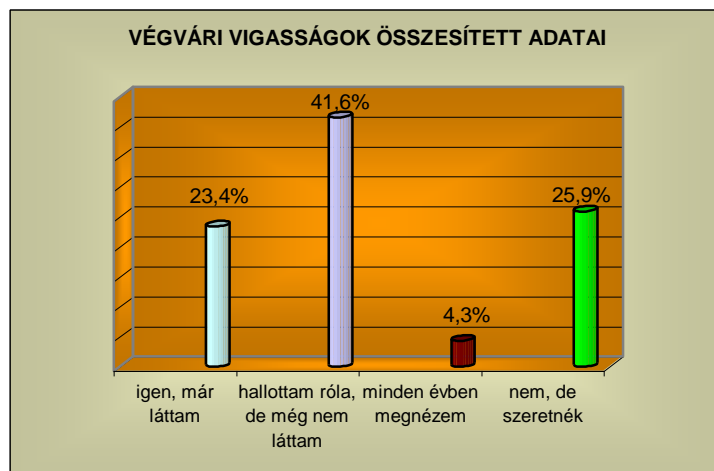
9) Ismeri Ön az általunk rendezett Végvári Vigasságok rendezvénysorozatot?

Ennél a kérdésnél a kérdőívek alternatívái között eltérés mutatkozik. A 2003-ban végzett kutatásban nem szerepelt a „most veszek először részt” válaszlehetőség, így az összehasonlításnál a többi lehetőséget vettem csak figyelembe.

A diagramm adataiból jól látható, hogy a felmérés ideje alatt hozzánk ellátogató vendégek 41,6%-a (164 fő) hallott már rendezvényünkről, de még nem látta. Igen magas azok száma is, akik nem ismerik a Vigasságokat, de szívesen eljárnának. Ők a megkérdezettek 25,9%-át jelentik (102 fő). 92 fő (23,4%) már látta történelmi fesztiválunkat, és 17 fő (4,3%) minden

évben eljön megnézni. A tapasztalatok szerint ők olyan látogatók, akik a nyári szabadságukat a Végvári Vigasságok idejéhez igazítják.

Ennél a kérdésnél összesen 11 fő nem adott választ, 42 fő két-11fő három és 1 fő 4 választ adott.

10.) *Ha igen, kérem írja le a véleményét!*

A két kutatás során összesen 86 fő osztotta meg velünk véleményét. Ez a választ adók kevesebb, mint ¼ részét jelenti, így nem alakítható ki reális kép arról, hogy a vendégeknek mi a véleményük a látottakról. De a kapott válaszok alapján elmondható, hogy a vendégek pozitívan értékelték a fesztivált, mert úgy gondolták, hogy ezáltal az emberek közelebb kerülhetnek a történelemhez, a múlthoz, segít a gyerekeknek jobban megismerni ezt a kort. Érdekesnek, látványosnak, szórakoztatónak találták a programokat. Többen kiemelték a haditorna bemutatókat, a korhű öltözeteket, fegyvereket.

Az első felmérés során több hiányosságra is felhívták figyelmünket a vendégek:

- nem elegendő a Vigasságokról kapott előzetes tájékoztatás
- a nézőtér hiányára, amire a jövőben próbálunk megoldást találni
- a bemutatók számára nincs megfelelő hely. Ennek oka egyrészt a vár fekvése, így a helyszínek adottak, másrészt minden átalakítás több műemlékvédelmi szempont figyelembevételét igényli.

Az utóbbi két hiányosság összefügg egymással. Amennyiben intézményünk rendelkezni fog mobil nézőtérrel, megoldódik a „bemutatók számára nincs megfelelő hely” problémája is. A nézőtér lelátó jellegű kialakítása megoldás arra, hogy ne csak az első sorokban állók lássanak.

11.) *Amennyiben észrevételei, javaslatai vannak a kiállításokkal, a Vármúzeum által nyújtott szolgáltatásokkal, kérem ossza meg velünk!*

Ezen kérdésnél lehetőséget adtunk a látogatóknak arra, hogy észrevételeiket, javaslataikat megosszák velünk. Ezzel összesen 101 fő élt (25,6%). Ez a kérdőívet kitöltők ¼ részét jelenti, így a kapott válaszokat nem tekinthetjük reprezentatívnak.

Visszatérő problémaként merül fel

- a belépőjegyek ára, az összes kiállításra szóló érvényessége. A jegy drágasága relatív probléma. Más múzeumi belépőkhöz viszonyítva nem drága, de egy 4-5 fős család esetében magasnak mondható. Ezt több ingyenes nappal, családi kedvezményekkel igyekszünk

ellensúlyozni. Az, hogy a belépőjegy mindenhová érvényes legyen a múzeum területén működő magánkiállítások miatt egyelőre nem lehetséges.

- kazamata vezetés során időnként kialakuló magas csoportlétszám. Erre a szervezés során még fokozottabban fogunk ügyelni.

-korhú étterem hiánya a vár területén. Ezekkel a javaslatokkal egyet értünk, igyekszünk a legmegfelelőbb megoldást megtalálni.

- ruhatár, csomagmegőrző hiánya, mosdó állapotának tarthatatlan állapota. Az előző két hiányosságra a megoldást az intézmény egy újabb, nagyobb szabású beruházása jelentheti. Utóbbinál örömmel mondhatom, hogy a probléma megoldódott, ugyanis 2006. március 13-án átadásra került a felújított közönségforgalmi vizesblokk.

- börtön kiállítás megkopott, felújításra szorul, korhatárt kellene megszabni, bábukkal tegyük szemléletesebbé. A tárlat „kopottságával” egyet értünk, terveink között szerepel a kiállítás felújítása, s ha erre kerül sor a bábuval történő szemléltetést is szem előtt tartjuk.

-megfontolandó ötletek: „Akkori idő mindennapjairól több adat, tárgyi eszközök, szokások, életvitel, megélhetés lehetőségei.” „A kiállított fegyverek, páncélzat mellé oda lehetne írni a súlyát is. Pl. a romok, falak, bástyák mellé a falra lehetne egy makettet ábrázoló rajzot helyezni az eredeti épületről.”

Végezetül elmondhatjuk, hogy az előzőekben leírt adatok sok gondolatot, ötletet felvetnek múzeumunkról, kiállításainkról és természetesen a látogatók érdeklődéséről. A jövőbeni munkánk során figyelembe fogjuk venni a vendégek véleményét, igényeit, észrevételeit. Igaz a kutatás egy rövid időszakot foglal magába intézményünk éltéből, így a felmérés eredménye is inkább irányvonalként szolgálhat munkánk során. Egy hosszabb intervallumú felmérés átfogóbb képet adna. De ennek ellenére a kapott adatok megerősítettek bennünket eddigi tapasztalatinkban és emellett új ötleteket is kaptunk.

DOBÓ ISTVÁN VÁRMÚZEUM JÖVŐJE

A múzeum a következő években is folytatni kívánja korábbi, nagy sikernek örvendő rendezvényeit, így sor kerül a Jeles napok (húsvét, pünkösd, Szent Iván Éj), a Vártábor (július 19-július 14), a Végvári Vigasságok (július 22-30), az Egeri Vár Napja (október 17) megrendezésére. Július-augusztus hónapban szombatonként díszőrség áll a vár három pontján. A diákfoglalkoztató teremben több múzeumpedagógiai foglalkozás kerül megszervezésre, lebonyolításra.

A programokhoz kapcsolódóan fontos feladat a kazamatában működő látványelemek működésének biztosítása, a szabadtéri elemek karbantartása.

Felújításra szorul a Börtönmúzeum, aminél a kiállítás rendezésekor a kérdőívet kitöltők

javaslatait is figyelembe vesszük.

Kiemelt feladat a Dobó-bástya közművelődési-turisztikai hasznosítása, azaz bekapcsolása a város és a régió kulturális-idegenforgalmi rendszerébe.

A programok mellett új időszaki kiállítások megrendezésére is sor kerül, melyek témái a dolgozat írásának idejében megbeszélés tárgyát képezik.

Jelenleg a „Heves megye-1956”. Azok az 50-es, 60-as évek című kiállítás látható, melynek zárása a következő évben történik. A tárlat a Heves Megyei Levéltárral együttműködve jött létre.(2006. október 20-2007. február 28.)

Az intézmény közművelődési tevékenységei között szerepel, hogy a múzeum területén új állandó kiállítások számára biztosítsanak helyet. Ehhez a várban lévő egyes műhelyek (pl. restaurátor műhelyek, fotólaboratórium) kitelepítésére van szükség. A kiállítóterek megvalósítása sikeres pályázatok esetén lehetséges.

Az egyik bemutató hely a *gótikus püspöki palota bővítésével és padlásterének beépítésével* jöhetne létre. Itt egy népművészeti tárlat kapna helyet „Heves megye népművészete” címmel. A kiállítás megnyitásával, a jelenlegi (Dobó utca 12.) kiállítóhelyen, állandó játékkiállítás nyílhatna.

A másik bemutató hely a *Provizori palota alatti középkori pincerendszer* helyreállításával jöhetne létre. A tárlat az egri bor múltját és jelenét, valamint a pincerendszer tradícióit mutatná be.

A fentebb említett munkaszobák áthelyezésével a Képtár épület földszintjén az évtized végére régészeti témájú állandó kiállítás nyílhatna „*Heves megye régészeti emlékei a neolitikumtól a honfoglalás koráig*” címmel.

A Setét - kapu feletti épület és a *Szép bástya helyreállításával* lehetőség nyílik egy multimédiás központ kialakítására és tovább bővülnek a közművelődési lehetőségek is. Nélkülözhetetlen egy korszerű múzeumi shop és ruhatár kialakítása, melyek a gótikus palota rekonstrukciós munkálatainak függvényében valósíthatók meg.

Fontos feladat a sajtó és az idegenforgalmi szervek folyamatos információval történő ellátása, statisztikák készítése.

Merre mutat a jövő? A látogatóbarát múzeumok létrejötté felé. Egy olyan találkozási tér felé, ahol megfér egymás mellett a tudomány, a kultúra, a modern technika és a szórakozás. Ehhez újfajta szemléletre, korszerű technikai és anyagi háttérre, humán erőforrásra van szükség. Természetesen ezt az újfajta szemlélet a múzeumok alapfunkcióinak (gyűjtés, védelem, feldolgozás, bemutatás) megtartása mellett kell érvényesíteni.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába
Osiris kiadó, Budapest 2002

Bakó Ferenc: Egri műgyűjtemények története
In Egri Múzeum Évkönyve I.
Eger, 1963

Dercsényi Dezső –Voit Pál: Heves Megye Műemlékei II. Az egri vármúzeum
Akadémiai kiadó, 1969-1972

Earl Babbie: A társadalomtudományi kutatás gyakorlata
Balassi kiadó, Budapest

Fejős Zoltán: Múzeum, turizmus. A kulturális találkozás és a reprezentáció rendszere
in. Turizmus és kommunikáció
Néprajzi Múzeum – PTE Kommunikációs Tanszék
Budapest – Pécs, 2000

Pappné Mészáros Johanna: A Néprajzi Múzeum látogatóiról 1990-1998
In: Néprajzi értesítő LXXXI. 1999
Néprajzi Múzeum, Budapest

Dr. Petercsák Tivadar: Megyei és városi múzeumi törekvések Egerben
In. Agria XXXVIII.
Eger, 2002 Heves Megyei Múzeumi Szervezet

Veres Gábor: Dobó István Vármúzeum
Heves Megyei Múzeumi Szervezet Dobó István Vármúzeuma
Eger, 2003

www.wikipedia.org/wiki/Európa Kulturális Fővárosa

www.index.hu/politika/belfold/kultfo1019

www.eger2010.hu

www.mmi.hu/palyaztk/talalk_kulturaval.htm
(Találkozások a kultúrával sorozat kötetei)